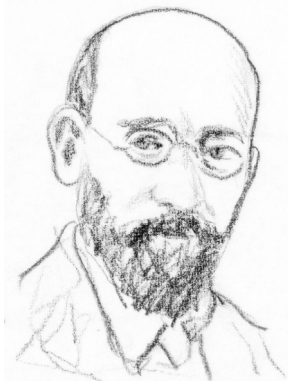

De relatie tussen Baboes, Sudbury en Korczak

Janusz Korczak
1878-1942

Onlangs bracht ik een bezoek aan de ontmoetingsplaats Baboes in Brussel. Tot mijn verbazing vond ik in hun pedagogiek van ontmoeting heel wat dat aansluit bij het gedachtegoed van Janusz Korczak. In dit artikel breng ik vooral een samenvatting van het voorstellingsrapport van Baboes.

Baboes

Gegevens voor deze rubriek worden gehaald uit een concepttekst geschreven in het kader van het project Opvoeden in Brussel en het ongepubliceerde werk van Naomi Geens (masterproef UG, 2010).

Baboes is een ontmoetingsplaats voor jonge kinderen (0-4 jaar) en hun ouders of opvoeders in Brussel. Baboes staat ook open voor jonge kleuters die niet naar de kleuterschool gaan (in Vlaanderen is de participatie van kleuters aan het kleuteronderwijs vanaf 2,5 jaar vrij groot). Baboes is een veilige plek waar jonge kinderen kunnen spelen en ontdekken, een leuke plek waar kinderen andere kinderen ontmoeten, een gezellige plek waar ouders een babbeltje slaan met andere ouders, een leerrijke plek waar ouders zien hoe andere ouders omgaan met hun baby of peuter, een ongedwongen plek waar kinderen en ouders komen wanneer ze willen en blijven zolang ze willen.

Vandenbroeck (2007, blz 71) omschrijft ontmoetingsplaatsen als plaatsen waar - met deskundige begeleiding - kinderen met een ouder of andere opvoedingsverantwoordelijke enkele uren kunnen doorbrengen. Ze ontmoeten er andere kinderen uit de buurt. Hun ouders (moeder, vader of andere opvoeder) hebben er ook gelegenheid om andere ouders te ontmoeten en over de kinderen en opvoeding te praten en van gedachten te wisselen.

Baboes is een project van Opvoeden in Brussel vzw dat zijn deuren opende op 12 mei 2009. Doelstellingen zijn: ouders van jonge kinderen ondersteunen, jonge kinderen stimuleren in hun ontwikkeling, verbondenheid tussen buurtbewoners versterken. Baboes is een open huis (geen bijdrage betalen, geen reserveringen) waar iedereen welkom is (met een goede weerspiegeling van de buurt zonder onderscheid naar achtergrond, thuistaal, woon- en werksituatie,...) en waarbij een vrije verrijkende confrontatie (waarbij ouders en opvoeders van elkaar andere manieren van omgaan met kinderen zien) centraal staat.

Het gaat om een initiatief van opvoedingsondersteuning. Baboes biedt immers social support (meer bepaald informele sociale netwerken: ouders en opvoeders kunnen uitwisselen en worden onwillekeurig en op een vrijblijvende manier geconfronteerd met andere opvoedingsstijlen), plaats en tijd om rustig om te gaan met hun kind. Baboes leert ouders om te gaan met ouderlijke stress. Op die manier geeft ze vorm en inhoud aan de opvoeding als gedeelde verantwoordelijkheid.

Baboes is evenwel meer dan opvoedingsondersteuning. Het is ook een plaats waar kinderen in hun ontwikkeling gestimuleerd worden en de sociale cohesie wordt bevorderd. Baboes is een plaats waar kinderen zowel autonomie als onderlinge verbondenheid kunnen ervaren (ze biedt een situatie waar kinderen stapsgewijs afstand kunnen nemen van hun ouders en waar ze in de nabijheid van hun ouders socialiserende ervaringen opdoen. Baboes biedt ook een goed ingerichte plaats met speelmogelijkheden (vooral van belang voor kinderen die eng behuisd zijn of om andere redenen thuis minder speelmogelijkheden hebben). Baboes biedt ook een waaier aan activiteiten aan die de speelmogelijkheden vergroten.

Het is ook een plaats waar anderstalige kinderen met hun ouders in contact komen met het Nederlands en kans krijgen om essentiële sociale vaardigheden te ontplooiën (delen, samenwerken, ruzie maken en weer bijleggen,...). Dit initiatief situeert zich op de brug tussen buurtgerichte kinderopvang en opvoedingsondersteuning. Het is een initiatief met een zeer lage drempel.

Doelpubliek

De ontmoetingsplaats wil noch probleemgericht noch doelgroepgericht zijn. Ze staat open voor alle gezinnen uit de buurt. Opvoedingsonzekerheid is iets wat ouders in de eerste plaats willen opnemen met andere ouders en dan pas met specialisten. Legitimering van dit initiatief gaat uit van de behoefte die ouders hebben om hun kind met andere kinderen te laten samenspelen. Het is van belang dat kinderen van jongs af aan in contact komen met de diversiteit van de samenleving (en dat in een begeleide, gemedieerde context, waarin ze kunnen leren omgaan met die diversiteit). Hoe groter de maatschappelijke diversiteit, hoe meer die vrije confrontatie (leren van elkaars omgaan met kinderen) kan plaatsvinden. Voorwaarde is hierbij dat er geen homogene subgroepen van kinderen en ouders ontstaan (ook dit zou segregatie zijn). Hierin ligt een belangrijke taak voor de begeleiders (door elementen in te bouwen die gemeenschappelijkheid bevorderen - gezamenlijke snack, een bepaald activiteitenaanbod - de inrichting van de ruimte te veranderen of door als gastheer of gastvrouw ouders en kinderen met elkaar in contact te brengen).

Een niet onbelangrijke groep ouders is dagelijks vele uren met hun kind alleen en hebben een beperkt sociaal netwerk (vaker bij niet-werkende ouders uit lagere socio-economische groepen en ook vaker - evenwel niet uitsluitend - bij allochtone gezinnen): een afzonderlijke dienst voor deze doelgroep zou de indruk wekken dat er met hun opvoeding iets aan de hand is.

De pedagogiek van de ontmoeting

Pedagogiek is niet iets wat duidelijk kan uitgeschreven worden. Het is precies iets wat moet vorm krijgen door het dagelijkse handelen en de reflectie daarop. Onderstaande tekst kan niet meer zijn dan een aantal uitgangspunten die verder geconcretiseerd (en wellicht ook weer in vraag gesteld) zullen worden in de dagelijkse werking: opvoeden is tussenkomen in de socialisering, de vrije confrontatie, verbondenheid (relationeel burgerschap), onthaal en registratie, de structurering van tijd en ruimte, pedagogische documentatie.

Tussenkomen in de socialisering wordt hier niet in de enge zin gebruikt (als ingroeien in de gemeenschap door de heersende waarden en normen te interioriseren). Wel als het wederzijdse proces waarbij een individu lid wordt van de samenleving en mee vorm geeft aan die samenleving. In navolging van Gisecke wordt ervan uitgegaan dat kinderen (en volwassenen) in ieder geval socialiseren en dat opvoeden een bewuste tussenkomst is in dit proces, waarbij men zich telkens afvraagt wat de legitimering is van die tussenkomst. Het is pas in relatie tot anderen dat we ons kunnen ontplooiën, dat we onze identiteit en zelfbewustzijn ontwikkelen en iemand worden. Daarom is het belangrijk dat kinderen van jongs af aan samenkomen met andere jonge kinderen. Uit onderzoek blijkt dat dit voor ouders de hoofdmotivatie is om van een ontmoetingsplaats gebruik te maken. Ten tweede is de socialiseren op eigen benen leren staan, autonomie verwerven, of beter nog, bewust omgaan met onderlinge afhankelijkheden. Een ontmoetingsplaats moet daarom de kinderen de kans bieden om de eerste stappen los van vader of moeder te zetten. Tenslotte is socialiseren evenzeer behoren tot een groep en leren omgaan met de regels van de groep. Autonomie gaat steeds gepaard met verbondenheid. Baboes is een plaats waar kinderen leren omgaan met regels en afspraken die het samenleven mogelijk maken. Om socialisering mogelijk te maken moet ook de ruimte aangepast zijn (naast groepsruimte ook nissen of afgescheiden hoeken die de interactie tussen kleine groepjes van twee of drie kinderen bevorderen).

Ook het speelgoed aanbod dient zo te worden uitgekozen dat ze interactie bevorderen. De inrichting van de ruimte zal ook de diversiteit van de buurt weerspiegelen. Tegelijkertijd moet de ruimte zo ingericht zijn dat het kinderen toelaat te experimenteren met het afstand nemen van hun ouder/opvoedingsverantwoordelijke. Er zijn ook een beperkt aantal afspraken nodig over het gebruik van de ruimte (niet in de keukenruimte - eten aan tafel) of het speelgoed. De observatie en documentatie zal aanvankelijk erg gericht zijn op hoe de kinderen de ruimte en het materiaal benutten, welke interacties die meebrengt en hoe die interacties mede door veranderingen in de ruimte en het aanbod beïnvloed worden. Begeleiders kunnen hierin een rol spelen door kinderen steeds hartelijk te ontvangen, hen correct bij naam te noemen, hen voor te stellen aan andere kinderen en hun ritme te respecteren. Kinderen die zich aanvankelijk nog wat willen terugtrekken moeten niet aangezet worden om samen te spelen. **De professionaliteit van de begeleiders bestaat uit hun capaciteit om juist te observeren hoe de interactie tussen kinderen verloopt en kinderen de mogelijkheid te bieden om zelf hun conflicten op te lossen, eerder dan in te grijpen. Bovendien respecteren ze steeds de rol van de ouder of de opvoeder die het kind begeleidt.**

De vrije confrontatie houdt in dat ouders onderling van gedachten kunnen wisselen (over de socio-economische of culturele grenzen heen - wederzijds, open en niet hiërarchisch). Net als voor de kinderen geldt dat de anderen steeds een spiegel vormen voor zichzelf. Ouders worden onwillekeurig geconfronteerd met andere opvoedingsstijlen van andere ouders. De confrontatie is vrij omdat ze niet gestuurd wordt, er geen duiding of oordeel bij gegeven wordt en ouders dus zelf uitmaken wat ze met die confrontatie doen. De confrontatie is uiteraard niet vrijblijvend omdat ze hoe dan ook aan het denken zet over de eigen opvoedingsstijl. Baboes is noch private, noch publieke ruimte (er is geen opgelegd programma; ieder ouder is vrij te komen en te gaan en kan al dan niet deelnemen aan welke activiteit ook). De ruimte moet erop voorzien zijn dat ouders ongestoord kunnen praten of waar een kind met zijn of haar kind kan spelen. De observatie en documentatie zullen zich opnieuw moeten richten op hoe de ouders de structurering van tijd en ruimte benutten, welke interacties dit meebrengt en hoe de interacties mede door veranderingen in de ruimte en het aanbod beïnvloed worden. Begeleiders zijn de gastheren en gastvrouwen die ouders verwelkomen, aan elkaar voorstellen, hen op hun gemak stellen, hun ideeën en opvattingen onvoorwaardelijk respecteren en inspelen op het ritme van de ouders. **Net zoals tegenover de kinderen bestaat de professionaliteit van de begeleiders er tegenover de ouders ook in om zowel hartelijk als terughoudend te zijn en goed te kunnen observeren. De begeleiders spelen in op woorden, vragen of situaties door hierbij vragen te stellen.** Deze vragen hebben niet tot doel te duiden of te beoordelen maar de vrije confrontatie mogelijk te maken. Vragen zijn niet gestoeld op expertise, maar op een 'niet-verstaan'. Begeleiders beantwoorden vragen van ouders dan ook met vragen en niet met oplossingen en door andere ouders te betrekken. **Op die manier formuleren ouders hun eigen antwoord.**

Baboes kiest eerder voor 'relationeel' dan voor 'actief' burgerschap'. Actief burgerschap verwijst te uitsluitend naar zelfredzaamheid, autonomie, empowerment. Dit zou kunnen leiden tot het ideaalbeeld van het zelfgenoegzame individu. Relationeel burgerschap of burgerschap als relationele praktijk gaat ervan uit dat autonomie steeds gepaard gaat met verbondenheid en dat het belangrijk is te erkennen dat we allen afhankelijk zijn van elkaar. Burgerschap is dan geen kenmerk meer van individuen, maar een kwaliteit van de relaties tussen individuen. Voor de kinderopvang is hierover belangrijk werk geleverd door Dahlberg en Moss (pedagogy of the encounter, 2005).

De toegankelijkheid voor zeer diverse ouders is een centraal aandachtspunt en drempels moeten dus zorgvuldig vermeden worden. Ouders moeten ook zelf kunnen bepalen in welke wijze zij zich bloot wensen te geven. Om die reden wordt slechts beperkt geregistreerd. Er dient evenwel een evenwicht gevonden worden tussen minimale registratie en maximale verbondenheid (vraagt doorbreken van anonimiteit). Eveneens belangrijk is de evaluatie (dit vraagt een minimaal aantal demografische gegevens van de populatie en staat dus ook in een zekere spanning tot een zekere registratie).

Een minimale (maar progressieve) laagdrempelige registratie kan gekoppeld worden aan een jaarlijkse anonieme bevraging van de gebruikers. De ervaring van het werken met kansarme ouders leert dat het vragen van een financiële bijdrage (hoe klein en vrijblijvend ook) een symbolische drempel kan betekenen die voor sommige ouders te groot is.

Er wordt eventueel gedacht worden aan alternatieve vormen van ouderbijdragen (meebrengen van een vieruurtje bvb.). Belangrijk in dit verband is dat ouders een bijdrage kunnen leveren, als ze dit zelf wensen. Dit in hun plaats beslissen kan niet de bedoeling zijn.

Belangrijk is dat er een vaste structuur aanwezig is tijdens de openingsuren. Dit geeft houvast, kan motiverend werken voor ouders en kinderen en zorgt ervoor dat ouders en kinderen gezamenlijkheid kunnen ervaren. Ouders komen graag naar de ontmoetingsplaats als ze weten wat ze kunnen verwachten (gezamenlijk moment waarop iets gedronken wordt, rituelen zoals samen zingen, voorlezen,... een spelaanbod waarop kinderen en ouders vrij zijn om op in te gaan,... de begeleider doet enkel een aanbod, maar stimuleert of forceert zeker geen deelname). Essentieel in spelsituaties is om het kind niet zozeer velerlei activiteiten aan te bieden, maar het kind zelf ontdekkingen te laten doen en plezier te laten beleven in spel, autonoom, of samen met andere kinderen of samen met de ouder of een andere volwassene. De ruimte is in die zin ingericht dat ze veiligheid biedt, dat ze aantrekkelijk en uitdagend is voor kinderen en dat kinderen er voldoende mogelijkheid hebben tot ontmoeting en leuke contacten met andere kinderen. Er is ook een gevarieerd aanbod van spelmateriaal (in functie van motorische, cognitieve, sensorische, taal en sociale ontwikkelingsstimulering en goed zichtbaar opgeborgen. Het kan door ouders en kinderen in functie van de behoeften gebruikt worden.

Een laatste aandachtspunt van de pedagogiek van ontmoeting is de pedagogische documentatie: om het proces van verdere visie-ontwikkeling, voortdurende reflectie op de praktijk, evaluatie en bijsturing mogelijk te maken wordt zeer veel belang gehecht aan de pedagogische documentatie en de permanente reflectie. De pedagogische documentatie bestaat erin dat de eigen praktijk zorgvuldig gedocumenteerd wordt door het team zelf aan de hand van uiteenlopende instrumenten (korte verslagen, foto's, plannetjes van het gebruik van de ruimte, werk van de kinderen,...). Die documentatie wordt verwerkt tot rapporten die tijdens de supervisie besproken worden. De documentatie wordt ook gearhiveerd en ontsloten om het geheugen van de voorziening te bewaren en als informatiebundel voor collega's. Om dit te realiseren is het van belang voor begeleiders dagdelen vrij te maken voor de reflectie op de pedagogische documentatie, onder begeleiding van een deskundige supervisor.

Wie meer wenst te weten over Baboes, kan contact opnemen met Erik Tassyns (korczak.vlaanderen@telenet.be)